

SÁRÁNÉ LUKÁTSY SAROLTA

Mi köze a könyvtárnak az iskolához?

*„A könyvek révén sokan lesznek tudóssá
az iskolán kívül is, könyvek nélkül viszont
senki sem lesz tudós, még az iskolában sem.”*
(COMENIUS)

Ezt az alapigazságot mintegy 350 évvel ezelőtt írta le a neves sárospataki pedagógus, és nekünk azóta is minden évben bizonygatnunk kell ennek érvényességét.

Szombathelyen ezért gyűlt össze több mint 110 pedagógus-könyvtáros az ország legtávolabbi vidékeiről is *2005. jún. 29. és júl. 2. között*, hogy a rekkenő hőségben megvitassák a stratégiai feladatokat, meghatározzák a legközelebbi teendőket. A helyiek gondos előkészítő munkájával, a szíves vendéglátással, a kollégiumi szálláshelyekkel nem is volt gond, de a nagy meleg után három napos özönvízszerű eső és jeges szél keserítette meg az életünket. Ettől eltekintve a gazdag és tartalmas program mindannyiunk meglepődésével találkozott.

„A könyvtár alternatív értelmezési lehetőségeket nyújt”

A Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola előadótermében dr. Gadányi Károly professzor köszöntötte az egybegyűlteket, majd dr. Iker János, a Bolyai János Gyakorló Iskola igazgatója hangsúlyozta, milyen fontos szerepe van a könyvtárnak a közel ezer tanulóval dolgozó iskolában. Mivel ez az iskola volt a konferencia második-harmadik napjának helyszíne, a saját szemünkkel győződhattünk meg szavainak igazságáról, látva az izlésesen berendezett, gazdag állományú könyvtárat, hallgatva a programsorozat szervezőjét, az egész lelkével értünk izguló és jó közérzetünket szíven viselő Horváthné Szandi Ágnes.

A leendő könyvtárostanárok felkészítése mindenképpen alapozó feladat, erre mutatott rá dr. Kovács Mária, a főiskola docense, aki több mint negyedszázada végzi ezt a munkát a főiskola könyvtár tanszékén. Bemutatta a fejlődési állomásokat a 17. századtól napjainkig, Comeniustól a konstruktivista pedagógiáig. A magyar pedagógiai kutatásokat sem hagyta ki, kezdve az 1978-as tantervtől, amelyben először jelent meg a könyvtárhasználati ismeretek blokkja, az 1995-ben közreadott NAT-ig, ahol már önálló műveltségterületként találkozunk az ismeretkörökre bontott tananyaggal, igaz, az informatikai műveltségterület részeként. Azt is ecsetelte, milyen kritériumok hiányoznak ma is ennek az ismeretanyagának magas szintű oktatásában: az iskolai könyvtárak anyagi-tárgyi feltételei ma sem adottak még sok iskolában, csak egyharmadukban tanítják tanmenetbe épített órákon a könyvtárhasználati ismereteket, és a tanárok nagy része sincs kellőképpen felkészítve ezen ismeretek átadására. Kiemelte, hogy Szombathelyen a 2000/2001. tanévben kezdték meg a könyvtárostanárszakirány, és még valamilyen másik tanári szak oktatását, amely egyúttal biztosítja a pedagógiai végzettséget is.

Ezután meghallgattuk – igaz, csak kivetítőről – Melykóné Tözsér Judit (Hatvan) magasröptű gondolatait a pedagógiai program és a könyvtárpedagógia kapcsolódási pontjairól. Hangsúlyozta, hogy az iskola pedagógiai programjában a személyiségfejlesztés fontos része a továbbépíthető tudással rendelkező emberek nevelése. Ennek megfelelően a helyi tantervbe be kell építeni az egymásra épülő könyvtárhasználati ismereteket (alapozás) és a könyvtári szakórák rendszerét a többszoros ismeretterjesztés érdekében. Ebben a folyamatban minden szaktanárnak sajátos feladata van, de a program intézményi koordinátora, felelőse a könyvtárostánár. Munkájára jellemző a régi görög bölcs mondása: „A gyökerek persze nem látszanak, de azok tartják a fát.”

„Csináld jól és beszélj róla”

Az első és a második nap délutánján nagyon hasznos volt a műhelymunka és ötletbörze, ahol iskolatípusonként szekciókra oszlottunk. Csak úgy röpködtek a különböző ötletek, trükkök a könyvtár megszerettetésétől, a belső motiváció kialakításáról, az informatikai érettségi követelményrendszerének megalapozásáról, a kanadai-magyar internetes vetélkedőről, a kollégiumi könyvtárak törekvéséről az értelmes szabadidőeltöltés jegyében, a tantestületi kapcsolatépítés lehetőségeiről a névnapok megünneplésétől kezdve az értekezleten elhangzó könyvtári beszámolóig. Egyszóval a könyvtári PR-munka különböző aspektusait boncolgattuk, ki-ki a maga problémáival súlyosbítva.

„Lavírozás a jogi útvesztőkben”

A második napon Tóth Viktória könyvtárostánár mintaszerűen foglalta össze az iskolai könyvtárakra vonatkozó jogszabályokat. Elmondta, hogy az 1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról és az 1997. évi CXL. törvény a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről, azaz a két minisztérium Szküllája és Kharübdiszé között lavírozunk, s talán ezért sikerült olyan felemásra a tavalyi iskolai könyvtári szakfelügyeleti vizsgálat is. Ezzel együtt van mire hivatkoznunk, ha az iskolai könyvtárak létjogosultságáról, működési rendjéről, a könyvtárostánár szakképzettségéről, kedvezményeiről vagy a kötelező óraszámáról esik szó. Aláhúzta azt is, hogy az iskola dokumentumaiban – mint az Alapító okirat és a Pedagógiai program – hangsúlyosan szerepeltetni kell az iskolai könyvtárat (nagyon sok helyen nem ezt teszik, mint azt a szakfelügyeleti vizsgálat is bizonyította), különben elsikkad a tanulóknak az a joga, hogy naponta rendelkezésére álljon az iskolai könyvtár, vagy a helyi tantervből kimaradnak a könyvtárhasználatra nevelő órák.

Ezt a gondolatot erősítette meg Kozma László főtanácsos (OM) is, aki letette a voksát amellett, hogy az elmélyült tudás megszerzésének elengedhetetlen eszköze és helyszíne a könyvtár, míg az internet csak gyors és nem mindig ellenőrizhető adatokat (adathalmazokat) nyújt, a visszakereshetőség lehetősége nélkül. A témakörhöz kapcsolódott dr. Kenyéri Katalin jogtanácsos (NKÖM), aki kiemelte a Tárcaközi Bizottság jelentőségét és az előttük álló stratégiai feladatokat. Fontosnak érezte, hogy a könyvtárnak mindig szem előtt kell tartania a használói elégedettséget, az elektronikus dokumentum-szolgáltatás (ODR) elérhetőségét. Az iskolai könyvtár szolgáltatása föltétlenül feleljen meg az Európai Unió színvonalának, az iskoláknak pedig rá kell ébredniük, hogy a könyvtárostánár szerepe felértékelődött, többet tud segíteni az információ-közvetítésben, mint a többi pedagógus. Azt is megemlítette, hogy készül a közös közszolgálati törvény, és a felsőoktatási szabályozásból sem maradhatnak ki a

könyvtárak. Nagyra értékelte az OPKM szerepét, mely fontos koordinátora lehet az iskolai könyvtárak közös szakfelügyeleti és szakmai ellenőrzésének.

„Az egyetemen nem is hallottam a könyvtárról”

Hock Zsuzsa, a KTE alelnöke mutatta be a könyvtárosok készülő etikai kódexét. A 10 pontba összefoglalt erkölcsi szabályok fontosabb pontjai a szakmai, jogszabályi ismereteken kívül az emberi jogok, az esélyegyenlőség, az információhoz való szabad hozzáférés tiszteletben tartása, a gyűjtemény minden irányú gondozása mellett a könyvtárhasználók hiteles és megbízható tájékoztatása az információkról, személyes adataik bizalmas kezelése és a könyvtáros közösség szakmai tekintélyének erősítése.

Ez utóbbi gondolatot sokszorosán aláhúzta Hock Zsuzsa (Budapest, Városmajori Gimnázium) két kolléganője, akik közül az egyik magyar-angol, a másik földrajz-biológia szakos. Mint mondták, az egyetemen nem is hallottak a könyvtári módszerekről, lehetőségekről, de miután Zsuzsa „beültette a bogarat a fülükbe”, többé nem szabadultak a könyvtár vonzerejétől. Számtalan példát, feladatlapot mutattak be a könyvtári segédeszközök használatására a saját tantárgyukban, a szövegértés és a szövegalkotás fejlesztésére, a jegyzetelés, a gondolkodási kultúra megtanítására, az információ-özönben való eligazodásra, az okos keresési stratégiára. Mindketten nyíltszíni tapsot kaptak! Még sok hasonló mentalitású kollégát kívánok mindenkinek!

Mindezt Dömsödy Andrea (OPKM) támasztotta alá elméleti összefoglalójával a könyvtári szakorák követelményeiről. Elengedhetetlennek tekintette, hogy a könyvek használatására épülő szakóra illeszkedjen az adott szaktárgy tanmenetébe, legyen benne aktivitás és alkotás, de tartsa szem előtt a tanulók előzetes ismereteit, megszerzett készségeit is. Az ilyen óra lehetőleg élményt adjon, és bizonyítsa be, hogy a könyvtár többet nyújt, mint az esetlegesen kiemelt könyvek. Az óravezetésről is határozott véleménye volt: kettős óravezetés legyen, vagy a könyvtárostanár vezesse az órát, de a szaktanár mindenképpen legyen jelen. Legalkalmasabb a könyvtári szakorák megtartására a bevezető és az összefoglaló óra, de előfordulhat forrásfeldolgozó, korszakot bemutató és tudománytörténeti, integráló óra is. Az értelmes kutatást jelentő, több forrást igénylő óra végső eredménye lehet kiselőadás, dramatizálás vagy vizuális termék, pl. kiállítás, poszter, kísérlet, de legtöbbször írásos anyag készül, amelynek bemutatásakor a többi tanulónak is adhatunk megfigyelési szempontokat, kritikai véleménynyilvánítási lehetőséget.

A módszerek felsorakoztatását még tovább folytatta Barki Katalin, a főiskola könyvtárának igazgatója, aki az elektronikus információszolgáltatásokról beszélt. Hangsúlyozta, hogy az elektronikus információforrásokban való keresést is meg kell tanítani, de az így szerzett információk megsokszorozhatók a vizuális térben. Emellett hasznos tudnivalókkal szolgált különböző web-lapok címeiről.

„Sírtunk már eleget, sírjon most más is”

Az utolsó (előtti) nap az összefoglalás és a kitekintés jegyében telt el. *Balogh Mihály*, az OPKM főigazgatója az intézmény komplex feladatairól beszélt, majd a két minisztérium közötti egyeztetési anomáliákról, a szakfelügyelet és a szakmai normák kidolgozatlanágáról tett említést.

A konferencia talán legemlékezetesebb és egyben legelszomorítóbb mozzanata következett, amikor éppen tíz kolléga és kolléganő mutatkozott be Kárpátaljáról, Erdélyből, a Felvidékről és a Vajdaságból. Kesernyés humorba ágyazott beszámolóik-

ból kiderült, milyen elemi problémákkal küszködnek, milyen nehezen jutnak magyar nyelvű könyvekhez és használható tankönyvekhez – amelyeket adaptálni kell az adott országban érvényes tantervekhez, milyen gyenge lábon áll náluk a könyvtárosképzés. Azt is említették, hogy legfeljebb adományok útján gyarapodik a könyvtáruk, de „ami szemét Magyarországon, az szemét a határon túl is”. Éppen ezért listát fognak összeállítani a hiányzó könyvekről, és javasolják a könyvbörzét, akár az internet segítségével is.

Végül Gerölyné Kölkedi Éva, a Vas Megyei Pedagógiai Intézet igazgatója adott áttekintést a Vas megyei iskolai könyvtárakról. A megye 256 településéből 101 intézményben van könyvtár, melyek nagy részében maximum 50 m² a könyvtár alapterülete, állományuk zömmel a 3 000 és 10 000 kötet könyv között ingadozik. Egy döbbenetes adatot is közölt: a könyvbeszerzések 68 %-a tartós tankönyv! Ez bizony egyértelműen a tankönyv-mizériára és az állománygyarapítás alacsony szintjére utal! Csak a nagymúltú iskolák és a széles látókörű, felelősen gondolkozó vezetők tartják fontosnak az iskolai könyvtárakat, a többi helyen negatív tendenciák érvényesülnek: a falu elöregszik, tehát az intézmények elsorvadnak vagy összevonják őket, és ez ördögi kör, mert így az anyagi források is beszűkülnek. Mi tehát a megoldás? - tette fel a kérdést Bondor Erika, a KTE elnöke. A megoldás kulcsa a könyvtárostánár kezében van, az együttműködésben, a szakképzettség általánossá tételében és a helyi továbbképzések szorgalmazásában.

Iskola a határon

Az utolsó nap már a kulturális kitekintést, feltöltődést szolgálta. Tóth Péter, helyi magyartanár értő kalauzolásában végigjártuk Vas megye irodalmi emlékhelyeit Weöres Sándor csöngei emlékházától és a sárvári Sylvester-nyomdától a köszegi hadapród-iskoláig, ahol 1923 és 1926 között Ottlik Géza gyűjtögette regénybe kívánczó emlékeit. Gyönyörködtünk a románkori, faragott kapubélletes jáki templomban és a kicsiny, egyhajós Árpád-kori, falain halványuló freskódíszes csempeszkopácsi templomban. A gazdag útitervnek csak egy részét tudtuk teljesíteni a metsző szélben, de mindannyiunknak hosszú időre szóló lelki táplálékot, emléket adott a közösen töltött néhány nap.